

BERNARD VAN WAMBEKE Hypotheekbewaarder in Gent en ‘a man for all seasons’

Guido De Latte

Inleiding

Deze bijdrage handelt over Bernard Van Wambeke, een uitzonderlijk man met een bewogen levensloop en carrière in een zeer woelig tijdsbestek. Tijdens zijn eerste dertig levensjaren stonden de Belgische gewesten onder Oostenrijks bestuur. Van 1795 tot 1813 waren zij een onderdeel van de Franse republiek en het Franse keizerrijk. Vanaf 1814 tot 1830 leefde Van Wambeke in het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden onder het bewind van Koning Willem I. In het najaar van 1830 maakte Van Wambeke de Belgische revolutie mee om van 1831 tot zijn dood in een onafhankelijk België te leven. Bernard Van Wambeke (1), geboren te Aalst op 18 augustus 1764 en overleden te Gent op 8 januari 1841, was advocaat, politicus, hypotheekbewaarder in Gent (1796-

1799), directeur-generaal van de belastingen, lid van het *corps législatif* (1803-1807), magistraat en professor. Hij was een notabele van het eerste Franse keizerrijk.

Afb. 1. Portret van Bernard van Wambeke bewaard in het Universiteitsarchief UGent (P14484)

Hypotheekbewaarders

In deze bijdrage wordt een levensbeschrijving opgenomen, die voorkomt in mijn boek *Hypotheekbewaarders in België: meer dan 200 jaar geschiedenis* (2). Voor het goede begrip van één en ander geef ik hierna eerst enige uitleg over het ambt van hypotheekbewaarder (3). Hypotheekbewaarders zijn hogere ambtenaren van

het bestuur van de registratie en domeinen, thans afhankelijk van de Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie van de FOD Financiën. Zij zijn belast met de openbaarmaking (*publicité*) van de zakelijke rechten, lasten en hypotheek op de onroerende goederen en met de informatieverstrekking daarover. Deze ambtenaren zorgen voor de overschrijving van de notariële eigendomsakten zoals akten van verkoop, verdeling, schenking e.a. en voor de inschrijving van de notariële hypotheekakten in de registers van hun hypotheekbewaring. Zij zorgen eveneens voor de aflevering van getuigschriften die de eigendomstoestand en de hypothecaire toestand weergeven van de onroerende goederen.

Hun statuut werd bepaald door een wet van 21 ventôse jaar VII (11 maart 1799) uit de Franse periode. Onder deze wetgeving, die in België pas onlangs werd afgeschaft (4), waren de hypotheekbewaarders, wat betrof hun verplichtingen inzake openbaarmaking van zakelijke rechten en lasten op onroerende goederen, autonome openbare ambtenaren (*officiers publics*) met persoonlijke aansprakelijkheid voor alle eventuele fouten, vergissingen en verzuimen. De betrekking van hypotheekbewaarder was één van de best betaalde maar zwaarste overheidsjobs bij het ministerie van Financiën. De betere financiële voorwaarden waren bedoeld ter compensatie van de zware persoonlijke aansprakelijkheid van het ambt. Enkel de meest verdienstelijke ambtenaren der registratie en domeinen werden op het einde van hun gewone loopbaan tot hypotheekbewaarder benoemd.

Sinds 1 november 2016, d.w.z. na de afschaffing van het oude statuut van de wet van 21 ventôse jaar VII, zijn de hypotheekbewaarders gewone ambtenaren van Financiën geworden, zonder persoonlijke aansprakelijkheid, en met normale wedden zoals die gelden voor de andere ambtenaren van Financiën met een vergelijkbare job.

Van Wambeke in de Oostenrijkse tijd (1764-1794)

Bernard Van Wambeke stamde uit de hoge burgerij. Hij ging naar school in het college van Enghien (Edingen). Daarna studeerde hij aan de Leuvense universiteit en behaalde er de titel van licentiaat in de rechten. Van Wambeke vestigde zich in 1786 te Gent. Hij werd advocaat bij de Raad van Vlaanderen. Mogelijk sloot hij zich tijdens de Brabantse omwenteling aan bij de Vonckisten. Sinds 1790 was hij lid van de *Société de Gand* (5), een Gentse socioculturele vereniging, opgericht op 12 november 1782, waarvan de leden vooral personen van adel, ‘negocianten’ of advocaten waren. Ze behoorden tot de zeer goeude families, waren meestal politiek actief en overwegend modernisten

en voorstanders van politieke en institutionele hervormingen. De vereniging nam een vooraanstaande plaats in het Gentse verenigingsleven in. Tijdens de eerste korte Franse bezetting van najaar 1792 en voorjaar 1793, werd Van Wambeke op 5 december 1792 aangeduid als vijfde schepen van de Keure (6). De Franse terugkeer in 1793 maakte een einde aan die functie.

Franse revolutionaire periode (1794-1799)

Na de Franse overwinning bij Fleurus op 26 juni 1794 begon de tweede twintig jaar lange Franse bezetting van onze gewesten. Reeds in juli 1794 werd Van Wambeke opgenomen in de commissie voor de logementen en aangeduid als secretaris van het Comité van de Keure. Vanaf december 1794 maakte hij deel uit van de administratie van het arrondissement Gent. In november 1795 werd hij benoemd tot lid van de centrale administratie van het Schelddepartement. Op 18 juni 1796 werd hij hypotheekbewaarder te Gent, waardoor een einde kwam aan zijn functie binnen de centrale administratie van het Schelddepartement.

De Wegwijzer van de Stad Gent vermeldt Van Wambeke tot 1799 als hypotheekbewaarder.

Bij de verkiezingen van april 1798 kwam Van Wambeke in aanvaring met regeringscommissaris Du Bosch, die in opdracht van het Directoire (7) de verkiezingen beïnvloedde in het voordeel van de aanhangers van de radicale Jakobijnse partij. In de aanloop naar de verkiezingen van april 1799 werd hij op last van Du Bosch op 6 april 1799 samen met andere Gentse gematigden aangehouden en naar de *prison du Temple* in Parijs gestuurd op beschuldiging van samenzwering tegen de republiek. In juni 1799 werd hij vrijgelaten. Op 5 augustus 1799 en na de afzetting van zijn tegenstander Du Bosch werd Van Wambeke zelf benoemd tot regeringscommissaris bij de centrale administratie. De staatsgreep van 18 Brumaire jaar VIII (9 november 1799) (8) maakte echter een einde aan zijn mandaat.

Wat weten we over Van Wambeke's politieke tegenstander Du Bosch? Renier Grégoire Du Bosch (9), geboren te Watervliet op 19 april 1765 en overleden te Bassevelde op 15 februari 1842, was een fervent aanhanger van de Franse zaak en een hardnekkig uitvoerder van de Franse wetten en belastingen. Vanaf 18 november 1795 stond hij als commissaire (het equivalent van de latere gouverneur) aan het hoofd van het nieuwe Schelddepartement. In augustus 1799 werd hij ingevolge de verwijdering van zijn beschermheer, Merlin de Douai, uit het Directoire in Parijs en tevens op aandringen van vele Gentse personaliteiten en parlementairen in Parijs, afgezet. In februari 1810 werd hij onderprefect in Middelburg en in mei 1810 door prefect Patrice de Coninck

benoemd tot secretaris-generaal van het nieuwe Franse departement van Les Bouches de l'Escaut, gevormd na aanhechting van de Nederlandse republiek bij het Franse keizerrijk. Hij was een belangrijk grondeigenaar in Zeeuws-Vlaanderen en in het arrondissement Eeklo ingevolge de aankoop van nationale goederen.

Franse periode van het keizerrijk (1800-1814)

In 1800 oefende Van Wambeke de functie van directeur-generaal van de belastingen uit.

Eveneens in 1800 werd hij benoemd tot lid van de prefectuurraad. Die functie behield hij tot zijn opname in het Corps législatif (1803-1807). In 1803 werd hij aangesteld tot voorzitter van het kanton Gent-Noord, een mandaat dat in 1813 werd verlengd. Dit kanton vaardigde hem af naar het departementaal kiescollege (jaar XI). Verder was Van Wambeke nog substituut bij de Gentse rechtbank (1809-1810) en voorzitter van de Antwerpse rechtbank van eerste aanleg (1809-1819).

Nederlandse en Belgische periode (1815 – 1841)

Na tien jaar in de magistratuur in Antwerpen keerde Van Wambeke terug naar Gent, waar hij aan de faculteit rechtsgeleerdheid van de universiteit de in 1819 overleden professor Jean Hellebaut opvolgde en burgerlijk recht, handelsrecht en burgerlijke rechtsvordering doceerde.

Hij was decaan van de faculteit rechtsgeleerdheid in de periode 1820-1824 en 1826-1830. In 1835 werd Van Wambeke emeritus en ging hij als professor met pensioen. Hij overleed te Gent op 8 januari 1841.

Latere Gentse hypotheekbewaarders

Na Van Wambeke werd het ambt van hypotheekbewaarder in Gent tijdens de 19de eeuw uitgeoefend door Héricault (1799-1801), Houdin (1802-1806), Prévôt-Longperrier (1807-1809) en Fourier (1810-1813), allen in de Franse tijd. In de Nederlandse periode volgden François Guillaume De Naeyer (1815-1830) en na de Belgische onafhankelijkheid Pierre Alexandre Siret (1830-1853), Gustave Louis De Burbure (1853-1882) en Alphonse Louis Hanssens (1882-1901).

In mijn boek *Hypotheekbewaarders in België: meer dan 200 jaar geschiedenis* komen de Gentse hypotheekbewaarders De Naeyer (10), Siret (11) en De Burbure (12) uitgebreid aan bod. Ook de namen en ambtsperiodes van alle Gentse hypotheekbewaarders van 1902 tot en met 2016 worden in het boek vermeld.

Adressen van de Gentse hypotheekbewaring

Hypotheekbewaarders hielden in de 19de en in het begin van de 20ste eeuw, net als de politiecommissarissen, kantoor in hun eigen woning. Om die reden veranderde het adres van een hypotheekbewaring regelmatig in die periode. De Gentse hypotheekbewaring was achtereenvolgens gevestigd in Onderbergen (1803), in de 'rue de Catalogne' of Cataloniëstraat (1804), op de Sint-Michielsplaats 12 (1830) en in de Statiesstraat, de huidige Zuidstationstraat (na 1850). Halverwege de jaren zestig van de 19de eeuw verhuisde de bewaring naar de Keizer Karelstraat 38, daarna naar de 'rue du Nouveau Bois' of Nieuwbosstraat (1912) en naar de 'rue neuve St. Pierre' of St. Pietersnieuwstraat 76 (van 1914 tot 1925); in 1926: naar de Laurent Delvauxstraat 2. Op 1 april 1937 werd de enige hypotheekbewaring van Gent gesplitst in Gent I en Gent II. Beide bewaringen bleven op hetzelfde adres gevestigd, en wel vanaf 1937/1938 in de 'rue des Foulons' of Volderstraat 1, in het gebouw van de vroegere Bank van de Arbeid (13). Op het einde der negentiger jaren van de twintigste eeuw verhuisden de hypotheekbewaringen naar het administratief gebouw, Sint Lievenslaan 29, waar zij nu nog altijd gevestigd zijn.

Praktische informatie

Hypotheekbewaarders in België: meer dan 200 jaar geschiedenis werd in november 2016 uitgegeven door de Federatie der Hypotheekbewaarders en gedrukt door Skribis-Nevelland Graphics cvba-so te 9031 Gent, Industriepark 21, 9031 Drogen. Het boek is verkrijgbaar bij Skribis-Nevelland Graphics voor de prijs van 28 EUR, plus verzendingskosten. Het kan worden besteld bij Pieter Borghart pieterb@nevelland.be.

Noten

- 1 Zie De Latte, G., *Hypotheekbewaarders in België: meer dan tweehonderd jaar geschiedenis*, uitgegeven door VZW Koninklijke Federatie der Hypotheekbewaarders van België, gedrukt door Skribis-Nevelland Graphics, Gent-Drogen 2016 -bl. 55 t.e.m. 57; zie ook Devolder, C., *De notabelen van het eerste keizerrijk (1804-1814) Het Scheludedepartement*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling RUG Faculteit letteren en wijsbegeerte -sectie geschiedenis, academiejaar 1989-1990-p. 533-541. Het boek van De Latte wordt hierna aangeduid als 'Hypotheekbewaarders in België'.
- 2 De auteur van dit boek en van deze bijdrage, G. De Latte, is ook de auteur van het boek *Reders, bankiers en scheepsmakelaars in de Belle Epoque* Cf. *Gendtsche Tydinghen*, jg. 44 nr.6 (2015), p. 348-362. Hij was zelf van 1 mei 1994 tot 31 oktober 2016 hypotheekbewaarder op het vierde hypotheekkantoor van Antwerpen en vanaf 1996 is hij secretaris van de Koninklijke Federatie der Hypotheekbewaarders van België.
- 3 *Hypotheekbewaarders in België*, p. 15-25.
- 4 Wet van 18 december 2015 (titel 3, hoofdstuk 1), bekendgemaakt in het Belgisch Staats-

blad van 28 december 2015-bepalingen in werking getreden op 1 november 2016 ingevolge koninklijk besluit van 26 september 2016, bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 10 oktober 2016.

- 5 Cf. Balthazar, H., *Structuren en mutaties bij het politiek personeel: een studie over het sociaal wisselingsproces te Gent in de vormingsjaren van de hedendaagse tijd (1780-1850)*, Gent, R.U.G., 1970-betreft onuitgegeven doctoraatsverhandeling-delen I en II (LX + 538 blz.) en deel III (471 blz.)-blz. 101 t.e.m. 109 van deel I.
- 6 De stad Gent werd van 1301 tot 1795 bestuurd door 26 schepenen, 13 schepenen van de Keure en 13 schepenen van Gedele (*échevins des Parchons*). De schepenen van de Keure - of de 'schepenbank' van de Keure - zorgden voor het algemene bestuur en de politieke leiding van de stad, inbegrepen de strafrechtelijke zaken en de vrijwillige rechtspraak. Die vrijwillige rechtspraak omvatte o.m. de 'wettelijke passeringen', nl. het verlijden ter bekrachtiging door de schepenen van de Keure van privécontracten en het registreren ervan in de registers van de Keure met het oog op het garanderen van de rechtszekerheid. De schepenen van Gedele - of de schepenbank van Gedele - traden op als 'paisierders', als een soort van vredegerecht; die schepenen waren ook bevoegd voor de oppervoogdij over de wezen en voor het zorgen van een rechtvaardige verdeling van de erfenissen waarbij de minderjarigen betrokken waren; alle betreffende akten, vonnissen en staten van goed werden in de registers van Gedele geregistreerd. Cf. Decavele, J., Bestuursinstellingen van de stad Gent (einde 11de eeuw-1795) in Prevenier, W. en Augustyn, B. (eds.), *De gewestelijke en lokale overheidsinstellingen in Vlaanderen tot 1795*, Brussel, 1997, p. 288-294.
- 7 De periode van het Directoire (1795-1799) na de staatsgreep van 18 Fructidor 1797 (4 september 1797) werd gekenmerkt door een radicalisering van het regime. Men spreekt van la petite terreur van de jaren 1798 en 1799 met verwijzing naar de grande terreur van Robespierre en consorten. Er werd hard opgetreden tegen de katholieke clerus en de algemene dienstplicht (*conscription*) werd ingevoerd. Die maatregelen leidden dan weer tot opstand in de Belgische departementen, met name tot de boerenkrijg. Cf. Verhaegen, P., *La Belgique sous la domination française 1792-1814*, Tome III-La guerre des paysans: 1798-1799, Goemare Editeur, Brussel, 1926.
- 8 Na deze staatsgreep van Napoléon Bonaparte begint het *Consulat* (1800-1802): Napoléon zelf wordt eerste consul, Cambacérès en Lebrun zijn medeconsuls.
- 9 cf. nl.wikipedia. Gregoire Du Bosch.
- 10 *Hypotheekbewaarders in België*, De Naeyer, p. 47 t.e.m. 50.
- 11 *Hypotheekbewaarders in België*, Siret, p. 61 en 62.
- 12 *Hypotheekbewaarders in België*, De Burbure, p. 66 t.e.m. 68.
- 13 Voor de geschiedenis van dit gebouw: zie <https://stad.gent/cultuur-sport-vrije-tijd/de-belgische-bank-van-de-arbeid>.